

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 4 JUNI 1941

No. 1324

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans, P. Lieftinck, N. J. Polak, J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie en Administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408 (ten name van
„Economisch-Statistische Berichten”).

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk
is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht,
franco p. p. in Nederland f 21*.— per jaar. Buitenland en
koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk
nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van
elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en
leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen
het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere
publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Administratie.

Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's
f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

	Pag.
Het goudvraagstuk van de Vereenigde Staten in een nieuwe belichting door Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk	348
De invloed van prijsregeling en rantsoeneering op den detailhandel door Dr. F. L. van Muiswinkel ..	350
De Europeesche aardappelvoorziening door J. Willems	353
Meteorologie en statistiek door V. Varangot	355
Overheidsmaatregelen op econo- misch gebied	357
Maandcijfers.	
Emissies in Mei 1941	357
Statistieken.	
Bankdisconto's — Geld- en wisselkoersen — Bank- staten	357—358

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt blijft de groote vraag naar schatkist-
papier aanhouden. Ook de jongste verlaging der tarieven
voor de afgifte van dit materiaal door den agent van de
schatkist, waarvan wij in ons vorig overzicht melding
maakten, heeft daarin geen wijziging gebracht, omdat
immers, bij gebrek aan concurrentie onder de geldvragers,
de schatkist de bepaling van den rentevoet geheel in de
hand heeft. Het ziet er dan ook naar uit, dat de verruiming
van de geldmarkt in de naaste toekomst nog verder zal
voortschrijden. Immers de stijging van de som der posten
„diverse rekeningen” en „papier op het buitenland” is
sinds geruimen tijd zoo bestendig, dat men gerust van een
tendens kan spreken.

De obligatiemarkt heeft tegen het einde van de week
met een daling voor staatsfondsen het eerste symptoom
vertoond van de verwachtingen inzake een nieuwe leening.
De aankondiging van een nieuwe staatsleening kan om
twee redenen de markt drukken. De oorzaak kan b.v.
liggen in het feit, dat de condities van de nieuwe leening
gunstiger zijn dan die van de uitstaande obligatiën. In
dat geval wordt de koers der bestaande stukken gedrukt
door „arbitrage” in de nieuwe. De tweede oorzaak kan
liggen in het feit, dat men geforceerde liquidaties van oude
obligatiën verwacht door hen, die min of meer verplicht
zijn tot inschrijving op de nieuwe leening, doch geen mid-
delen beschikbaar hebben om de storting te verrichten.
De ervaring met de beide voorgaande half-gedwongen
leeningen is geweest, dat een vrij omvangrijk aanbod in
staatsfondsen ter markt kwam. Of ditmaal eenzelfde in-
vloed moet worden gevreesd, valt te betwijfelen. Het zal
in de eerste plaats afhangen van de maatstaven, die voor
den inschrijvingsdwang zullen gelden. Maar bovendien
dient men te bedenken, dat thans, naar de berichten luid-
den, een vijfjarige leening zal worden aangeboden, welke
overtollige stukken vermoedelijk geen aanzienlijk koers-
verlies zullen veroorzaken, indien zij kort na de inschrijving
moeten worden van de hand gedaan. Daarbij komt nog,
dat er sedert de beide vorige leeningen een belangrijke
wijziging is gekomen in het potentieele absorptievermogen
van de markt, nu immers tusschen de Nederlandsche en
Duitsche kapitaalmarkt — op welke laatste nog steeds een
materiaalschaarschte heerscht — in feite een aansluiting
is tot stand gekomen.

De aandelenmarkt was voor de hoofdfondsen lusteloos ge-
steld, terwijl op den laatsten beursdag vooral Indische waar-
den in reactie waren, als gevolg van een bericht inzake de ver-
houding tusschen Nederlandsch-Indië en Japan. Opmerkelijk
was voorts vooral het herstel van een aantal betrekkelijk
hoogstaande industriële waarden, waarvan wij in onze laat-
ste overzichten constateerden, dat zij voortdurend gedrukt
lagen als gevolg van de vrees voor dividend-beperkende maat-
regelen. Blijkbaar gaf de snelle koersdaling in korten tijd,
gevoegd bij het ontbreken van nieuwe maatregelen van
dezen aard, koopers weer moed om in de markt te komen.

HET GOUDVRAAGSTUK VAN DE VEREENIGDE STATEN IN EEN NIEUWE BELICHTING.

Onder de vele problemen, waarvoor de Vereenigde Staten in de laatste jaren gesteld zijn, is het vraagstuk van het voorkomen van inflatie één van de belangrijkste. Nieuw is dit vraagstuk niet — het deed zich immers ook reeds in de jaren vóór 1929 voor —, maar de vorm waarin en de omstandigheden waaronder het zich openbaart doet nieuwe ongekende aspecten naar voren komen.

De Vereenigde Staten kampen op vele gebieden met overvloed; een overvloed aan ongeschoolde arbeidskrachten, een overvloed aan agrarische producten, en niet in de laatste plaats een overvloed aan goud. In 1934 bedroeg de monetaire goudvoorraad van de Vereenigde Staten ongeveer 30 pCt. van de goudvoorraden van de centrale banken in de wereld; aan het einde van 1940 was dit percentage tot 75 à 80 gestegen, en alles wijst er op, dat deze goudberg nog verder zal aangroeien, al zal het tempo van stijging uiteraard niet meer zoo groot zijn als in 1940, mede als gevolg van de daling van het actiefsaldo van de handelsbalans. Met eenige overdrijving mag men dus zeggen, dat de monetaire goudvoorraad in de wereld zich bijna in handen van één land bevindt, een toestand, welke waarschijnlijk wel nooit in de wereld-geschiedenis zal zijn voorgekomen.

Daarbij moet niet uit het oog worden verloren, dat de goudproductie in de laatste jaren enorm is gestegen; in 1939 was de goudproductie in *hoeveelheden* uitgedrukt, reeds tweemaal zoo groot als in 1929.

Goudvoorraden en goudproductie in millioenen Dollars ¹⁾.

Einde van het jaar.	Goudvoorraad van de Vereen. Staten ²⁾	Monetaire goudvoorraden in de wereld ²⁾	Wereldproductie van goud ²⁾
1929	3.900	10.297	397
1933	4.012	11.940	501
1937	12.760	24.046	1.221
1938	14.512	25.545	1.303
1939	17.644	25.776	1.382
1940	21.995	28.660	—
Jan. '41	22.116	—	—

¹⁾ Tot en met 1933 in dollars met een waarde van \$ 20.67 per ounce; sedertdien van \$ 35.— per ounce.

²⁾ Met uitsluiting van het bezit der *egalsatiefondsen*; gegevens van het Federal Reserve Bulletin.

³⁾ Ontleend aan de jaarverslagen van de Bank voor Internationale Betalingen.

Oorzaken van den grooten goudvoorraad.

De voornaamste oorzaken van de aanhoudende goudlawine zijn de volgende:

- 1e. de actieve handelsbalans, welke reeds enkele jaren aanhoudt. Dit verschijnsel is, wat de laatste jaren betreft, voor een deel te verklaren uit de oorlogsleveranties;
- 2e. het terugtrekken van door de Vereenigde Staten in het buitenland belegde kapitaal;
- 3e. de aankoop van Amerikaansche effecten door buitenlanders;
- 4e. het op deposito plaatsen van gelden door buitenlanders;
- 5e. de herwaardeering van den goudvoorraad.

De mate, waarin elk van deze factoren in de periode van begin 1934 tot eind 1939 tot de stijging van den goudvoorraad heeft bijgedragen is onderzocht door den directeur van de Economische en Statistische Afdeling van de Federal Reserve Board ¹⁾. Hoewel sedert genoemde periode de goudvoorraad nog aanzienlijk is toegenomen, is het toch van belang, de kwantitatieve verhoudingen te belichten.

In de periode van begin 1934 tot eind 1939 nam de goud-

¹⁾ Zie het artikel van E. A. Goldenweiser, *The Gold Problem today*, in het Fed. Reserve Bulletin van Jan. 1940.

voorraad toe van \$ 4 tot \$ 17.6 milliard, dus met \$ 13.6 milliard, welk bedrag als volgt was samengesteld:

Interne factoren.

Herwaardeering van den goudvoorraad door de verhooging van den goudprijs van een ounce goud van \$ 20.67 tot \$ 35	\$ 2.8 milliard
Aankoopprogram van de regeering vóór de herwaardeering	\$ 0.2 milliard
Eigen productie van goud enz.	\$ 0.9 milliard
	<u>\$ 3.9 milliard</u>

Invoer van goud.

Actiefsaldo van de loopende posten der betalingsbalans	\$ 2.2 milliard
Liquide kapitalen van buitenlanders, voornamelijk in den vorm van deposito's ..	\$ 2.6 milliard
Repatriëring van Amerikaansch kapitaal uit het buitenland	\$ 1.7 milliard
Beleggingen van buitenlanders in Amerikaansche effecten	\$ 1.2 milliard
Niet te classificeeren posten, welke echter voor het grootste deel betrekking hebben op kapitaalbewegingen	\$ 2.0 milliard
	<u>\$ 9.7 milliard</u>

Wij hebben de verschillende factoren in twee groepen gesplitst om daardoor duidelijk te laten uitkomen, welk deel van de stijging van den goudvoorraad aan interne en welk deel aan externe factoren is toe te schrijven. Geheel juist is deze splitsing echter niet, omdat het actiefsaldo van de loopende posten der betalingsbalans voor een deel op rekening van binnenlandsche oorzaken gesteld kan worden.

Belangrijker is echter, dat uit deze tabel blijkt, dat ten slotte van den in de genoemde periode sterk gestegen goudvoorraad een niet onbelangrijk deel voortvloeit uit omstandigheden, welke met de internationale politieke toestand niets hebben uit te staan. Hoewel een dergelijke opstelling ontbreekt voor de ongeveer \$ 5 milliard, welke sedertdien bij den Amerikaanschen goudvoorraad zijn gekomen, kan toch met vrij groote zekerheid worden aangenomen, dat de vermeerdering sedert den oorlog vrijwel geheel aan oorlogsomstandigheden is toe te schrijven.

De bovenstaande tabel vereischt in dit verband een nadere analyseering. In de eerste plaats is het bedrag van \$ 2.2 milliard toe te schrijven aan de protectionistische handelspolitiek van de Vereenigde Staten, die met de belangen van andere landen — welke in de betreffende periode gebaat zouden zijn geweest met een (verder) herstel van de internationale handelsbetrekkingen — weinig rekening hebben gehouden. De positie van de Amerikaansche betalingsbalans zou een groot passiefsaldo van de loopende posten van deze balans, zooals ook bij andere crediteurlanden plaats vond, hebben toegelaten. In dat geval zou de stijging van den monetair goudvoorraad dus lang niet zoo groot zijn geweest.

Vergelijking van de stijging van den goudvoorraad van de Vereenigde Staten met die van andere landen in vroegere perioden.

Doch ook al houdt men hiermede geen rekening, dan is de procentuele stijging van den Amerikaanschen goudvoorraad tot het uitbreken van den oorlog niet eens een uitzonderlijk verschijnsel. Een vergelijking met de groote toeneming der goudvoorraden in Engeland en Nederland in de periode van 1932 resp. 1936 tot het voorjaar van 1938 ²⁾ maakt dit duidelijk. (Zie tabel bovenaan blz. 349).

²⁾ Voor de berekening van den goudinvoer in Engeland en Nederland verwijzen wij naar onze studie „Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland en Nederland“. (Publicatie No. 30 van het Ned. Economisch Instituut).

*Stijging van den goudvoorraad in Engeland, de
Vereenigde Staten en Nederland.*

	Engeland ¹⁾ in millioenen	Ver. Staten ²⁾ in milliarden	Nederland ³⁾ in millioenen
Maart 1932	£ 199	—	—
Begin 1934	—	\$ 6.8	—
Sept. 1936	—	—	f 875
Voorjaar 1938	£ 836	—	f 2100
Eind 1939	—	\$ 17.6	—
Stijging	£ 637	\$ 10.8	f 1225
Stijging in pCt	320 pCt.	160 pCt.	140 pCt.

¹⁾ Goudvoorraad gewaardeerd tegen £ 7 per ounce.

²⁾ Goudvoorraad van begin 1934 gewaardeerd tegen de nieuwe goudwaarde.

³⁾ Goudvoorraad gewaardeerd bij een depreciatie van 20 pCt. van de oorspronkelijke goudwaarde.

De procentuele stijging van den goudvoorraad in de Vereenigde Staten was dus tot het uitbreken van den oorlog ongeveer even groot als die van Nederland tot het hoogst bereikte punt ³⁾. In relatieven zin waren dus de problemen, welke deze stijging van den Amerikaanschen goudvoorraad medebracht, zeker niet grooter dan die, waarvoor ons land in de jaren 1937 en begin 1938 stond. Zulks temeer, waar deze stijging in de Vereenigde Staten geleidelijk over een periode van 6 jaren, in Nederland daarentegen in een veel sneller tempo (1½ jaar) plaatsvond.

Vergelijkt men deze stijging van den goudvoorraad met die in Engeland, dan blijkt, dat zij tot eind 1939 daarbij verre ten achter stond. Eerst thans is in de Vereenigde Staten bij een goudvoorraad van ongeveer \$ 22 milliarden een toestand bereikt, welke, in relatieven zin althans, met dien van Engeland in de jaren 1937 en 1938 te vergelijken is ⁴⁾. Met het oog op de nog te verwachten verdere stijging van den goudvoorraad staan de Vereenigde Staten dus voor problemen, die inderdaad alle vorige op dit gebied (gaan) overtreffen, en wel om twee redenen.

Problemen van den grooten goudvoorraad.

Het belangrijkste probleem is zonder twijfel dat van de functie van het goud in monetair opzicht. Dit probleem is niet nieuw, maar in de huidige wereldconstellatie toch van een geheel andere draagwijdte dan vroeger. Daar de oplossing ervan zonder twijfel mede sterk beïnvloed zal worden door politieke factoren, laten wij het hier onbesproken. Bovendien is dit vraagstuk eerst na het beëindigen van den oorlog op te lossen. Op het oogenblik kunnen de Vereenigde Staten niets anders doen dan het goud blijven aanvaarden ⁵⁾.

Op korten termijn doet zich echter een ander vraagstuk voor. De groote goudtoevloed kan tot een enorme credietexpansie leiden met alle nadeelige gevolgen voor het economisch leven, die daarmee gepaard zouden gaan. Dit vraag-

³⁾ De goudvoorraad van de Vereenigde Staten was bij het uitbreken van den oorlog in begin Sept. 1939 iets kleiner dan aan het einde van dat jaar.

⁴⁾ Dat Engeland en Nederland, de moeilijkheden, welke voor het interne credietapparaat uit de stijging der goudvoorraden voortvloeiden, anders hebben bestreden dan de Vereenigde Staten (geen herwaardeering en een andere sterilisatiepolitiek) laten wij buiten beschouwing.

Bij een vergelijking van de procentuele stijging van den goudvoorraad in Engeland (tot 1938) met die in de Vereenigde Staten moet er rekening mede gehouden worden, dat de goudvoorraad van Engeland in 1932 abnormaal laag was. Daar staat echter tegenover, dat de stijging van den goudvoorraad in Engeland plaats vond ondanks een passieve handelsbalans, in de Vereenigde Staten met een actieve handelsbalans.

⁵⁾ In nauw verband hiermede staat natuurlijk ook het probleem van de sterk gestegen goudproductie.

stuk heeft feitelijk twee kanten, nl. enerzijds den invloed van de credietexpansie op het interne economische leven, en anderzijds de gevolgen van een eventuele terugtrekking van het binnengestroomde kapitaal op de stabiliteit van de valuta, indien deze kapitalen althans in het geëxpandeerde credietapparaat worden opgenomen. Voor deze situatie stonden de monetaire autoriteiten in Engeland in de periode van 1933 tot begin 1938, toen het internationale kapitaal op groote schaal een toevlucht in dat land zocht. En in dezelfde omstandigheden verkeerden de Vereenigde Staten tot het uitbreken van den oorlog. De wijze, waarop aan deze moeilijkheden het hoofd is geboden, laten wij hier onbesproken. Thans beperken wij ons tot het wezen van het verschijnsel zelve.

Zijn de Vereenigde Staten nog een crediteurland?

De stijging van den goudvoorraad in de Vereenigde Staten in de genoemde periode is, zooals hiervoren uiteengezet, voornamelijk een gevolg van de kapitaalvlucht van buitenlanders naar dit land en van de repatriëering van Amerikaansch kapitaal uit het buitenland. Dank zij de vele en uitgebreide Amerikaansche statistieken kan worden nagegaan, welke verplichtingen de Vereenigde Staten op korten en langen termijn tegenover het buitenland hebben en welke vorderingen hiertegenover staan. Evenals elk ander land met groote internationaal financieele betrekkingen, hebben de Vereenigde Staten naast vorderingen op het buitenland ook verplichtingen tegenover het buitenland. Als crediteurland overwegen evenwel de vorderingen. De onderstaande tabel geeft een inzicht van de veranderingen, welke zich sedert 1929 op dit gebied hebben voltrokken ⁶⁾.

	In milliarden Dollars			
	1929	1933	1939	1940
Beleggingen der Vereenigde Staten in het buitenland				
Op langen termijn	16.6	13.8	11.0	—
Op korten termijn	1.6	1.1	0.6	—
Totaal	18.2	14.9	11.6	—
Beleggingen van het buitenland in de Vereenigde Staten.				
Op langen termijn	4.7	4.2	5.6	6.5*
Op korten termijn	3.0	0.5	3.2	3.8*
Totaal	7.7	4.7	8.8	10.3*

* Eigen berekening op grond van gegevens uit het „Bulletin of the Treasury Department“.

Uit de bovenstaande gegevens blijkt dus, dat de beleggingen van het buitenland in de Vereenigde Staten in de laatste jaren zeer aanzienlijk zijn gestegen, terwijl tegelijkertijd de Amerikanen een belangrijk deel van hun beleggingen in het buitenland hebben geliquideerd. Daar wij niet over exacte gegevens over 1940 en begin 1941 beschikken, kunnen wij de meest recente ontwikkeling niet nagaan. Alleen hebben wij voor 1940 een berekening opgesteld van de buitenlandsche beleggingen in de Vereenigde Staten, volgens welke deze in dat jaar met \$ 1½ milliarden zijn gestegen. Daar de monetaire goudvoorraad in 1940 met ongeveer \$ 4½ milliarden is toegenomen, is het vrijwel zeker, dat ook de liquidatie van de Amerikaansche beleggingen in het buitenland is voortgezet. Het is dus niet uitgesloten, dat de Vereenigde Staten reeds een toestand bereikt hebben, waarbij de buitenlandsche beleggingen der Vereenigde Staten ongeveer even groot zijn als de beleggingen van de buitenlanders in dat land.

Dan ontstaat dus deze merkwaardigheid, dat het rijkste land van de wereld noch een crediteurland noch een debiteurland is; ja, het is zelfs mogelijk, dat de Vereenigde Staten — tijdelijk, dat is vrijwel zeker — een debiteurland zijn ge-

⁶⁾ Deze gegevens zijn ontleend aan een artikel van Dr. Franz Rupp in het Bankarchiv van 1 Maart j.l.

worden. Maar dan een debiteurland met het bezit van den grootsten monetairén goudvoorraad, die ooit in één land is geweest waarbij het saldo van de schulden boven de vorderingen op het buitenland in het niet verzinkt, bedolven a.h.w. onder een goudlawine.

Veranderd aspect van de buitenlandsche vluchtkapitalen.

De aanzienlijke vermeerdering van de beleggingen van de buitenlanders in de Vereenigde Staten had voor het vraagstuk van de expansie van het Amerikaansche credietapparaat de grootste beteekenis.

Het buitenland had einde 1939 voor een bedrag van bijna \$ 9 milliard vorderingen op korten en op langen termijn op de Vereenigde Staten en van dit bedrag kon toen ruim \$ 3 milliard elk oogenblik worden teruggetrokken. De Vereenigde Staten hadden dus eveneens het probleem van de vluchtkapitalen onder oogen te zien. Ook om deze reden moesten de monetaire autoriteiten er voor waken, dat het buitenlandsche kapitaal niet gebruikt werd als basis voor een ongebreidelde credietexpansie.

De oorlog zal dezen kant van het vraagstuk waarschijnlijk geheel van aspect doen veranderen. De Amerikaansche effecten en andere waarden, die in het bezit van buitenlanders zijn, zullen waarschijnlijk bij het einde van den oorlog voor een belangrijk deel in handen van de Vereenigde Staten zijn overgegaan als betaling voor oorlogsleveranties enz. Daardoor is het vraagstuk van de buitenlandsche vluchtkapitalen voor de Vereenigde Staten a.h.w. van het tooneel verdwenen.

De vraag, of de goudvoorraad van de Vereenigde Staten na den oorlog zal verminderen, hangt dus onder deze omstandigheden vrijwel uitsluitend af van de bereidwilligheid van dit land, om dan op groote schaal kapitaaluitvoer mogelijk te maken. Het vraagstuk van den grooten goudvoorraad is dus door den oorlog feitelijk teruggebracht tot het voorkomen van ongewenschte gevolgen voor het interne credietapparaat. De vrees, dat op een ongelegen tijdstip op groote schaal kapitalen door het buitenland zullen worden teruggetrokken, behoeft niet meer te bestaan, tenzij andere hier niet genoemde redenen een kapitaalvlucht zouden veroorzaken. Op de vraag, of daardoor in wezen veel veranderd is, vergeleken met de vóór den oorlog bestaande situatie, kan alleen een nader onderzoek naar de interne credietpolitiek van de Vereenigde Staten een antwoord geven.

v. d. v.

DE INVLOED VAN PRIJSREGELING EN RANTSOENEERING OP DEN DETAILHANDEL.

De prijsregeling en rantsoeneering van diverse artikelen, welke in het bijzonder na de Mei-dagen van 1940 hun intrede hebben gedaan in het economisch bestel van ons vaderland, moeten ongetwijfeld tot de meest ingrijpende maatregelen gerekend worden, welke hier te lande ooit op dit terrein werden genomen.

De noodzaak van dit ingrijpen ten bate van het algemeen belang is niet voor bestrijding vatbaar; evenmin kan echter ontkend worden, dat dit soort maatregelen den particulieren ondernemer vaak op pijnlijke wijze schaadt.

In het bijzonder geldt zulks voor de maatregelen, welke het prijsmechanisme aan banden leggen. Politieke wenschen en praktische mogelijkheden hebben namelijk, zoowel in ons land als elders, een merkwaardig geheel van bepalingen in het leven geroepen, die de ingewikkeldheid van deze materie niet alleen duidelijk illustreeren, doch die bovendien aantoonen, dat prijsregeling van overheidswege niet anders is, en helaas niet anders kan zijn, dan opportunitéitspolitiek.

Producenten en handelaren worden op grond van deze bepalingen vaak op zeer verschillende wijze behandeld, terwijl er voorts tusschen de onderscheiden branches in elk van de genoemde hoofdgroepen ook weer frappante tegenstellingen bestaan.

In het onderhavige artikel moge, in het bijzonder voor den detailhandel, op enkele invloeden en tegenstellingen van prijsregeling en rantsoeneering de aandacht worden gevestigd.

Inhoud van de prijsregeling.

De prijsregeling nam een aanvang met de Prijsopdrivings- en Hamsterwet van September 1939 en verkreeg een bijzonder accent door het vastleggen van de prijzen (de zoogenaamde „prijsstop”) op het niveau van den 9den Mei 1940.

Deze voorloopige bevrozing was noodzakelijk, teneinde een vast uitgangspunt te kunnen vinden voor het ontwerpen van een redelijke en meer gedetailleerde regeling.

Laatstbedoelde regeling werd ultimo 1940 in handen gelegd van den Gemachtigde voor de Prijzen, die zich sedertdien, naast het beoordeelen van individueele gevallen, heeft beziggehouden met het ontwerpen van ontdooiingsmaatregelen ten behoeve van bepaalde bedrijfstakken.

De grondbeginselen van de prijsregeling hier te lande zijn neergelegd in:

- a. de Prijzenbeschikking 1940, No. 1, d.d. 11 Juli 1940;
- b. de Detailprijzenbeschikking, d.d. 11 Juli 1940;
- c. de Transportkostenbeschikking, d.d. 11 Juli 1940, en
- d. het Prijsbeheerschingsbesluit van 7 Januari 1941.

In hoofdzaak kunnen thans de volgende soorten van prijsregelingen worden onderscheiden:

- a. *Prijsregelingen, waarbij een maximumprijs wordt gesteld, die in het vervolg voor het betreffende artikel zal gelden.* (Voorbeelden: vleesch, specerijen, eieren, klompen).
- b. *Prijsregelingen, waarbij aan een geheelen bedrijfstak wordt toegestaan den 9-Mei-prijs met een bepaald bedrag of percentage te overschrijden.* (Voorbeelden: verhooging broodprijzen en verhooging vervoerprijzen in de binnenscheepvaart.)
- c. *Prijsregelingen, waarbij in een bedrijfstak calculatieschema's worden voorgeschreven.* (Voorbeeld: leerlooierij).
- d. *Prijsregelingen, waarbij voor een bedrijfstak wordt vastgesteld, welk marge boven den te betalen inkoopsprijs mag worden gevorderd.* Deze marge kan op een bepaald geldbedrag zijn vastgesteld of zij kan op een bepaald percentage worden gefixeerd. (Voorbeeld: de detailhandel in groenten mag den inkoopsprijs met 30 pCt. verhoogen).

Richlijnen voor de prijsregeling.

Blijkens bovenstaande formulering van de soorten van prijsregeling is rekening gehouden met de sedert Mei 1940 gewijzigde omstandigheden. Het vaststellen van maximumprijzen, calculatie-schema's en bruto-winstmarges geeft in vele gevallen verlichting in vergelijking met den aanvankelijk afgekondigden „prijsstop”. Deze verlichting is voor de particuliere ondernemers van te meer beteekenis, omdat men zich bij het ontwerpen van deze maatregelen o.m. heeft laten leiden door rentabiliteitsoverwegingen. Ten aanzien van laatstgenoemde overwegingen heeft de Gemachtigde voor de Prijzen zich echter met het oog op het algemeen belang zekere beperkingen moeten opleggen, waarvan ons in het bestek van dit artikel in het bijzonder de volgende interesseeren¹⁾:

1. Calculatie van de vervangingswaarde is niet toegestaan, zoodat de historische kostprijs beslissend is.
2. Een verzoek tot prijsverhooging²⁾ wordt niet ingewilligd, indien ook zonder deze verhooging de netto-winst van de onderneming redelijk moet worden geacht. In geen geval wordt toegestaan, dat de bruto- en de netto-winstmarges, zooals deze voor het desbetreffende artikel op 9 Mei bestonden, percentsgewijze worden doorberekend;

¹⁾ Zie hierover ook het artikel „De tweede fase in de huidige prijspolitiek” door G. Brouwers, in E.-S.B. van 28 Mei j.l. (Redactie E.-S.B.).

²⁾ Te richten tot het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart.

indien zij niet meer bedragen dan redelijk kan worden geacht, zal ten hoogste het geldbedrag van deze marges kunnen worden gehandhaafd.

3. Een geringere bedrijfsbezetting (onderbezetting) zal slechts dan tot verhooging der uiteindelijke verkoopprijzen mogen leiden, indien de betreffende bedrijven een verdere inschropping van hun bedrijfsresultaten niet kunnen dragen en indien de instandhouding van de voortbrenging van het betreffende artikel nochtans voor de volkshuishouding van vitaal belang moet worden geacht.

Bestaande tegenstellingen.

Wanneer men de in het voorafgaande opgesomde soorten van prijsregeling beschouwt in verband met de zoodoorn genoemde richtlijnen, dan valt een merkwaardig verschil in behandeling in het oog tusschen productie- en handelondernemingen. Ten aanzien van de productie-ondernemingen is namelijk een meer individuele behandeling te bespeuren dan ten aanzien van de handelondernemingen. Immers wordt bij de productie-onderneming zoowel rekening gehouden met een redelijke netto-winst per onderneming (zie sub 2) als met de gevaren, welke uit een verdere inschropping der bedrijfsresultaten door onderbezetting zouden voortvloeien (zie sub 3).

Bij de handelondernemingen en de winkelbedrijven daarentegen worden alle ondernemingen over één kam geschoren; immers laat het stellen van maximumprijzen (a) en het vaststellen van marges per bedrijfstak (d) geen mogelijkheid tot het maken van uitzonderingen.

Binnen de groep handelondernemingen vallen intuschen ook weer aanzienlijke verschillen op te merken, enwel:

1. Bij het vaststellen van maximumprijzen is de marge voor den handelaar (winkelier) noch in geld, noch percentageel gewaarborgd. De marge wordt bij dit soort bedrijfstakken (vleesch en eieren b.v.) voortdurend in gevaar gebracht door de stijgende inkoopsprijzen. Het stellen van maximumprijzen voor den consument is op den duur dan ook alleen verdedigbaar, wanneer tevens maximumprijzen worden vastgesteld voor alle voorafgaande stadia in het productie- en in het distributieproces ³⁾.
2. Het vaststellen van marges in geld boven den inkoopsprijs en het fixeeren van percentagele marges is voor de betrokken detailhandelaren in principe ongetwijfeld meer acceptabel dan het stellen van maximumprijzen, bij welke laatste methode de marge volkomen in de lucht komt te hangen. Het toestaan van een vaste percentagele marge boven den inkoopsprijs, zooals bij den detailhandel in groenten, beteekent voor den winkelier bovendien een extra voordeel, wanneer de inkoopsprijzen zich in stijgende lijn bewegen.

Ongewenschte consequenties.

Zooals wij in den aanhef van dit artikel reeds opmerkten, moet de prijsregeling van overheidswege noodzakelijkerwijze een sterk opportunistischen inslag hebben. Het algemeen belang dient voorop te staan, zoodat men met een verwijzing naar de gemeenschap bereid kan worden gevonden om zekere nadeelen voor de particuliere ondernemers op den koop toe te nemen. Vanuit dezen gezichtshoek zal men o.m. genoegen willen nemen met den „historischen kostprijs”, met het in het geding brengen van de netto-winst der ondernemingen en met het handhaven van de vroegere geldmarges per eenheid verhandeld product. Wanneer men echter tegelijkertijd aan bepaalde branches

³⁾ Op dit punt lijdt de prijsregeling o.i. nog aan eenige kinderziekten, die zich o.m. openbaren bij de distributie van vleesch, waar de marktprijzen van het vee te weinig gebonden zijn. Een soortgelijke toestand bestond aanvankelijk bij den handel in eieren; bij de jongste prijszetting is hierin in zoverre verbetering gekomen, dat thans ook voor de grossiersprijzen maxima zijn vastgesteld

toestaat om een vaste *percentagele* marge aan te leggen (zooals bij den detailhandel in groenten), dan brengt men o.i. een afwijkend element in de geheele regeling, tengevolge waarvan het moeilijk wordt om handelaren in andere branches, die zulks ondanks het bestaande verbod ook toe-passen, moreel te veroordeelen. Aangezien de prijsregeling voor een deel slechts op grond van gevoelsoverwegingen aanvaard kan worden, ware in de toekomst bovengememoreerde vaste *percentagele* marge, of aan den geheelen detailhandel toe te staan, of tot een minimum te beperken.

Een tweede punt, waarop in dit verband moet worden gewezen, is de omstandigheid, dat zoowel producenten als handelaren, door prijsregelingen als de onderhavige, weinig interesse meer overhouden voor de kwaliteit der voortgebrachte of verhandelde producten. Het is namelijk een feit, dat de prijsregeling in zijn huidige vorm zich wél bezig houdt met de *soorten* artikelen, doch geen ruimte laat voor een extra-vergoeding op grond van kwaliteitsproductie of zorgvuldige selectie. Tengevolge van de heerschende schaarschte brengt iedere kwaliteit van een goed al te gemakkelijk den maximumprijs op. De bescherming van den consument, welke door de prijsregeling in het leven werd geroepen, gaat tengevolge van diezelfde maatregelen derhalve voor een deel teniet. Afnemende interesse voor kwaliteitsproducten bij producenten en handelaren leidt automatisch tot verslechtering van de kwaliteit.

De voor sommige productie-ondernemingen voorgescreven calculatie-schema's kunnen voorts niet verhinderen, dat de belangstelling voor goede en goedkope artikelen bij sommige fabrikanten verdwijnt. Men kan met meer profijt duurdere producten vervaardigen ⁴⁾. Het invoeren van calculatie-schema's zal dan ook gepaard moeten gaan met voorschriften inzake het handhaven van de vroegere samenstelling der productie. Zulks is in Nederland o.m. voorgescreven aan de sigarenfabrikanten. Bij het optreden van veranderingen in de kwaliteit der grondstoffen is het uitvoeren van een doeltreffende controle echter buitengewoon moeilijk.

Eenerzijds heeft de prijsregeling dus tot gevolg, dat handelaren en winkeliers (speciaal bij agrarische producten) een lagere kwaliteit ontvangen en verhandelen dan voorheen; anderzijds bewerkt de schaarschte, dat men aan de consumenten een geringere „service” verleent. Men kan zulks den winkelier in den grond van de zaak niet kwalijk nemen, omdat de prijsregeling het hem onmogelijk maakt om voor bijzondere service bijzondere prijzen aan te leggen.

Tengevolge van de grondstofschaarschte en de werking der calculatie-schema's bestaat er, zooals gezegd, bij de fabrikanten een neiging om bovenal dure artikelen te vervaardigen; een verschijnsel, hetwelk men in de verschuivingen in de samenstelling der winkeliers-assortimenten kan terugvinden.

Een laatste consequentie, waarop hier gewezen moge worden, houdt verband met het vaststellen van maximumprijzen. Speciaal wanneer het voorgescreven calculatieschema voor den fabrikant onvoordeelig uitvalt, komt de neiging op om rechtstreeks aan den uiteindelijke consument te gaan leveren tegen den officieelen maximumprijs. Grossier en winkelier loopen dientengevolge gevaar om te worden uitgeschakeld.

Het vraagstuk van de rentabiliteit.

Terwijl er ten aanzien van het productie-apparaat bij

⁴⁾ Een illustratie van dit verschijnsel kan men o.m. vinden in „Die Deutsche Volkswirtschaft”, Nr. 1/2, 1941, waar het volgende wordt opgemerkt: „Der Rohstoffmangel hat bei der Lieferung von Fahrrädern und Kinderwagen dazu geführt, dass die Hersteller versuchten die billigeren Stücke aufzugeben. Auch hier ist von der Preisseite her eingegriffen und den Herstellern zur Pflicht gemacht worden, billige und teure Stücke im gleichen Verhältnis wie im Frieden herzustellen.”

de bestaande prijsregeling en bij de procedure inzake een eventuele prijsverhoging in den een of anderen vorm rekening wordt gehouden met den totalen kostprijs der goederen, komt het kostenvraagstuk voor de winkelbedrijven slechts ten deele aan de orde. Het sterkst spreekt dit, wanneer men let op het stellen van maximumprijzen voor den consument. Deze maximumprijzen gelden voor het geheele land en houden geen rekening met de kostenstructuur in verschillende gemeenten en diverse winkelwijken. Terecht betoogde in dit verband Dr. Winsemius, Hoofd van de Afdeling Prijsvorming, in een door hem aan het Utrechtsch Nieuwsblad verleend interview, het volgende: „Een deftige winkel in het Noordeinde te Den Haag, met een geperfectioneerde „service” voor zijn klanten, zal noodzakelijkerwijze een hoogere kostenstructuur hebben dan zijn collega in een volkswijk, welke laatste op zijn beurt weer een hoogere kostenstructuur heeft dan zijn collega op het platteland. Legt men nu de prijzen vast op het laagste niveau, dan wordt de winkelier met de hoogere onkosten doodgedrukt, terwijl bij een prijsfixeering op het hoogste niveau een groot deel van de bevolking — en juist het minst kapitaalkrachtige — te veel zou moeten betalen. Een indeeling van de winkeliers in verschillende groepen voor al de vele branches, welke er zijn, acht men in de praktijk niet wel mogelijk ⁵⁾”.

Het mag als vaststaand worden aangenomen, dat zoolwel het stellen van maximumprijzen als het toestaan van bepaalde geld- of procentueele marges, geschiedt op basis van een vooraf in de betreffende branches ingesteld rentabiliteitsonderzoek. Dit neemt evenwel het feit niet weg, dat met de bedrijfskosten van den *individueelen* detailhandelaar geen rekening wordt gehouden, terwijl evenmin gelet wordt op de draagkracht van de desbetreffende bedrijven.

Naar het ons voorkomt, stuit men hier op een principieel verschil in behandeling tusschen producenten en (detail)handelaren, hetwelk in de toekomst aan een herziening zal moeten worden onderworpen.

Terwijl men bij de productie-ondernemingen een door de bedrijfsgeenooten al dan niet als redelijk beschouwde marge vaststelt boven den *totalen* kostprijs, wordt ten aanzien van de detailhandelondernemingen een bruto-winst gefixeerd boven den *gedeeltelijken* kostprijs, en wel boven den inkoopsprijs. Bij de detailhandelondernemingen moet het geheel van de *eigenlijke bedrijfskosten* (loonen, huur, verlichting, telefoon, bezorgingskosten, afschrijving, enz.) derhalve bestreden worden uit de bij de prijsregeling vastgelegde marge boven den inkoopsprijs. De *netto-winstmarge* is dientengevolge bij de detailhandelondernemingen op een veel onzekerder basis geconstrueerd dan zulks bij de productie-ondernemingen het geval is.

Deze situatie is voor laatstgenoemde ondernemingen te benauwender, omdat de bedrijfskosten in den detailhandel in overwegende mate een vast karakter dragen, zoodat een eventuele teruggang in den omzet tengevolge van b.v. de rantsoeneeringsmaatregelen zich zeer drastisch zal manifesteren ten opzichte van de rentabiliteit dezer ondernemingen.

Het mag intusschen opmerkelijk heeten, dat de in het voorafgaande genoemde bezwaren, welke (ten deele noodgedwongen) aan de huidige prijsregeling verbonden zijn, zich tot dusver in de praktijk nog bijna niet hebben doen gelden. De verklaring van dit feit moet gezocht worden in de sterk gestegen geldomzetten in den detailhandel; een en ander als gevolg van de groote inkoop van het publiek van niet-gerantsoeneerde artikelen, uitverkoop van voorraden, enz.: Als vaststaand mag echter worden aangenomen, dat deze factoren binnen enkele maanden zullen zijn verdwenen en dat dan de gevreesde omzetzaling zijn snuikenden invloed op de rentabiliteit zal gaan uitoefenen.

In de slagersbranche is dit probleem trouwens reeds

⁵⁾ Cursiveering van ons.

acut geworden, omdat de hoeveelheidsomzetten thans tot minder dan 50 pCt. van den normalen stand zijn gedaald.

Met uitzondering van de kruideniersbranche zijn voor de overige takken van den detailhandel momenteel nog geen andere gegevens bekend.

Blijkens een recent onderzoek van het Economisch Instituut voor den Middenstand, dat zich over een 20-tal kruidenierszaken uitstreckte, was de invloed van de rantsoeneering op de samenstelling van den omzet als volgt: (veranderingen in Januari 1941 ten opzichte van Januari 1940):

Groepen artikelen	Geldomzet toegenomen met pCt.	Groepen artikelen	Geldomzet afgenomen met pCt.
Melkproducten (gecond. melk, melkpoeder e.d.)	2063	Margarine	3
Koffie- en theesurrogaat	1845	Koekjes en biscuits	4
Jam, stroop	236	Conserven	12
Wijn, bier, limonade	142	Wasch- en toiletartikelen	18
Olie en azijn	139	Boter	28
Grutterswaren	130	Vleeschwaren	39
Soepen en Maggiprod.	130	Zout, zeep, soda	48
Rookartikelen	125	Koffie en thee	62
Kaas en eieren	108	Zuidvruchten	63
Cacao, chocolade	97		
Poets- en reinigingsmiddelen	67		
Verlichtingsartikelen	56		
Pudding en sausen	52		
Specerijen	48		
Snijkoek en beschuit	38		
Peulvruchten	30		
Suiker	7		
Bak- en braadvet	1		
Drups- en suikerwerken	1		

Aangenomen mag worden, dat zich ook in de overige branches soortgelijke verschuivingen voltrekken. In de branches, waarin een vaste *procentueele* opslag op den inkoopsprijs der artikelen is toegestaan, behoeft dit soort verschuivingen geen aantasting van de rentabiliteit met zich te brengen, indien de geldomzetten zich slechts op ongeveer hetzelfde niveau handhaven.

Anders liggen de verhoudingen echter in die takken van den detailhandel, waarin artikelen verkocht worden, die hetzij aan maximumprijzen, hetzij aan vaste geldmarges per eenheid gebonden zijn. Een verschuiving in den omzet naar artikelen met een geringere bruto-winst per eenheid zal in deze branches voor de getroffen winkeliers tot onaangename consequenties kunnen leiden.

Slotopmerkingen.

Zooals wij in het voorafgaande reeds opmerkten, kan een prijsregeling van overheidswege onder de huidige omstandigheden niet anders dan opportunistisch zijn. De bezwaren en de ongewenschte consequenties van de huidige regeling, welke wij in het voorafgaande memoreerden, zullen dan ook niet steeds te ondervangen zijn. Toch kwam het ons gewenscht voor om ze op te sommen, omdat het gevaar o.i. niet denkbeeldig is, dat de detailhandel op den duur het kind van de rekening zou kunnen worden. In dit verband zij nogmaals gewezen op de volgende uitslating van den Gemachtigde voor de Prijzen:

„Een geringere bedrijfsbezetting (onderbezetting) zal slechts dan tot verhoging der uiteindelijke verkoopprijzen mogen leiden, indien de betreffende bedrijven een verdere inschrompeling van hun bedrijfsresultaten niet kunnen dragen en indien de instandhouding van de voortbrenging van het betreffende artikel nochtans voor de volkshuishouding van vitaal belang moet worden geacht.”

Deze uitslating geldt, in het verband waarmede zij werd

gepubliceerd, in het bijzonder de productie-ondernemingen en moet op zichzelf beschouwd ongetwijfeld worden toegejuicht. Onzerzijds moge daaraan slechts de opmerking worden toegevoegd, dat het instandhouden van een niet-verliesgevend distributie-apparaat eveneens een vitaal landsbelang moet worden geacht, en dat, wanneer zulks in de toekomst wenschelijk mocht blijken, ook voor den detailhandel gunstige uitzonderingsbepalingen in het leven dienen te worden geroepen.

Dr. F. L. VAN MUISWINKEL.

DE EUROPEESCHE AARDAPPEL- VOORZIENING.

Wil men nagaan, hoe het onder de huidige omstandigheden ten aanzien van de voorzieningsmogelijkheden van het Europeesche continent met aardappelen gesteld is, dan moet men zich niet alleen afvragen, hoe momenteel de toestand van productie en aanvoer is, vergeleken bij de vóóroorlogsperiode, maar dan dient men zich er evenzeer rekenschap van te geven, hoe het verbruik onder deze omstandigheden heeft gereageerd.

Ten aanzien van de voortbrenging van dit zoo belangrijke voedselgewas beschikken wij wel over voldoende gegevens uit de jaren vóór 1939 om, aangevuld met hetgeen over den momenteelen stand van de productie nog bekend is, een globalen indruk te krijgen van de hoeveelheid aardappelen, die in de verschillende landen beschikbaar komt. Veel moeilijker is het daarentegen zich er een beeld van te vormen, waar en op welke wijze deze voortgebrachte hoeveelheden worden verbruikt, nu de aan de oorlogseconomie inhaerente schaarschteverschijnselen in vele gevallen een aanzienlijke wijziging in de aanwending der beschikbare goederen ten gevolge hebben gehad.

De Europeesche aardappelvoorziening vóór den oorlog.

Beziat men de Europeesche aardappelvoorziening in de laatste twee jaren vóór het uitbreken van den oorlog in September 1939, dan krijgt men het volgende beeld ¹⁾:

Europeesche aardappelvoorziening.

Gemiddelde 1937/1938.	In duizenden tons
Totale productie continentaal Europa ¹⁾	146.762
Netto uitvoersaldo Europeesch continent ²⁾	275

¹⁾ Europeesch Turkije en Sovjet-Rusland (incl. Estland, Letland en Litauen) zijn hier buiten beschouwing gelaten. Voor Spanje is het laatstbekende jaarproductiecijfer, nl. dat van 1935, genomen.

²⁾ Exclusief Spanje (in 1935 had dit land een uitvoersaldo van 67.000 ton aardappelen).

Zooals uit deze cijfers blijkt, voorzag continentaal Europa vóór den oorlog geheel in eigen behoefte ten aanzien van dit product en leverde het zelfs nog een klein uitvoeroverschot op. Aardappelen worden in alle Europeesche landen verbouwd, en in het algemeen was per land de eigen voortbrenging voldoende om in een bepaald jaar in de binnenlandsche vraag naar aardappelen — zoowel voor menschelijke consumptie als voor veevoeder of ter verdere industriele verwerking — te voorzien. Dit product behoort in het algemeen dan ook tot de typische „domestic goods”, ten aanzien waarvan de omvang van den buitenlandschen handel in verhouding tot de voortbrenging slechts van geringe beteekenis is. Van de hier besproken landen had alleen Nederland een naar verhouding eenigszins belangrijk uitvoeroverschot (in 1937/1938 bedroeg de gemiddelde jaarlijksche voortbrenging van consumptie-aardappelen hier te lande 1.989 duizend ton, terwijl de netto-uitvoer 369 duizend ton beliep).

¹⁾ De gegevens in dit artikel zijn, voorzover niet anders vermeld, ontleend aan publicaties van het Institut International d'Agriculture te Rome.

Aardappelvoorziening der Europeesche landen.

Gemiddelde 1937/1938	Productie in duizenden tons	Netto-invoer in duizenden tons	Netto-uitvoer in duizenden tons
Duitschland (inclusief Oostenrijk)	54.540	127	—
Polen	37.390	—	41
Frankrijk	16.596	85	—
Tsjecho-Slowakije	10.668	4	—
Spanje (1935)	5.064	—	67
België en Luxemburg	3.536	49	—
Italië (incl. Albanië)	3.081	—	89
Nederland:			
consumptie-aardapp.	1.989	—	369
industrie-aardapp.	758	—	—
Hongarije	2.350	—	50
Roemenië	1.955	—	—
Zweden	1.880	7	—
Joego-Slavië	1.665	—	—
Denemarken	1.378	—	39
Finland	1.293	2	—
Noorwegen	899	1	—
Zwitserland	845	38	—
Portugal	594	—	3
Griekenland	176	3	—
Bulgarije	105	—	—

Zooals uit bovenstaande tabel blijkt, is Duitschland de grootste aardappelproducent in Europa (en tevens van de geheele wereld; de eenige belangrijke producent buiten Europa zijn de Vereenigde Staten, die in bovengenoemde jaren gemiddeld ruim 10 miljoen ton aardappelen verbouwden), en dekt dit land met deze hoeveelheid practisch het geheele binnenlandsche verbruik.

Wat de aardappelinvoerlanden betreft — voorzover hier tenminste van invoerlanden gesproken kan worden, daar al de Europeesche landen het, indien noodzakelijk, in normale tijden gemakkelijk zonder invoer van dit product kunnen stellen — importeerde Zwitserland naar verhouding nog de meeste aardappelen. Het ging hier echter om een hoeveelheid, die slechts 4½ pCt. van de totale eigen voortbrenging uitmaakte.

Wij merkten reeds op, dat Nederland op het Europeesche continent de grootste aardapplexporteur was, en zien uit het bovenstaande, dat ons land in normale tijden, als het moest, de geheele Europeesche invoerbehoefte ruimschoots zou kunnen bevredigen.

Gaat men na, hoe de verhouding tusschen het inwonertal van een land en de aardappelvoortbrenging is, dan komt men binnen Europa tot sterk uiteenlopende hoeveelheden. Dit wijst in de eerste plaats op een ongelijke verdeling van het verbruik ten aanzien van de drie voornaamste gebruiksmogelijkheden van den aardappel — nl. menschelijke consumptie, veevoeder (vooral voor varkens) en industriele verwerking — en is tevens een aanwijzing voor de nog sterk varierende consumptiegewoonten onder de bewoners van de verschillende Europeesche landen.

Aardappelproductie in 100 kg. per hoofd van de bevolking (gemiddelde 1937/1938).

× 100 kg		× 100 kg	
Polen	10.8	Griekenland	2.5
Duitschland	7.3	Nederland (exclusief industrie-aardapp.)	2.3
Tsjecho-Slowakije	7.0	Zwitserland	2.0
België en Luxemburg	4.1	Spanje (1935)	2.0
Frankrijk	4.0	Bulgarije	1.7
Denemarken	3.6	Joego-Slavië	1.1
Finland	3.4	Roemenië	1.0
Noorwegen	3.1	Portugal	0.8
Zweden	3.0	Italië	0.7
Hongarije	2.6		

In de Centraal-Europeesche landen is de productie per hoofd van de bevolking naar verhouding zeer hoog; in de Scandinavische landen loopt de productie per hoofd weinig uiteen, terwijl in het algemeen de meer Zuidelijk gelegen Europeesche landen (Griekenland vormt hier eenigszins een uitzondering) in vergelijking tot de overige gebieden in dit werelddeel een geringe hoeveelheid aardappelen telen per hoofd der bevolking.

Gaat men tenslotte, teneinde eenig idee te krijgen van de mogelijkheden tot intensivering van den aardappelverbouw, de opbrengst per ha. na, dan blijkt, dat, evenals bij zoovele andere producten, Nederland zich in de groep van producenten met de hoogste rendementen bevindt.

Aardappelopbrengst in 100 kg. per ha. in 1938.

	× 100 kg.		× 100 kg.
Nederland	233	Frankrijk	122
België	221	Polen	114
Portugal	191	Spanje (1935)	110
Denemarken	181	Roemenië	86
Duitschland	176	Hongarije	74
Noorwegen	175	Griekenland	71
Zwitserland	163	Italië	69
Finland	140	Joego-Slavië	64
Zweden	137	Bulgarije	32
Tsjecho-Slowakije ..	129		

Men ziet, dat vooral de Balkanlanden en ook het op één na voornaamste aardappelverbouwende land Polen nog aanmerkelijk onder de productierendementen der overige Europeesche landen blijven, en dat hier zeker nog groote mogelijkheden aanwezig zijn om, indien noodig, de Europeesche aardappelproductie op te voeren ²⁾.

De huidige Europeesche aardappelvoorziening.

1. Voortbrenging.

Overziet men aan de hand van nog beschikbare gegevens de aardappelproductie in 1940, dan is ons een totale opbrengst van ongeveer 75 miljoen ton bekend voor een aantal landen, waaronder Duitschland, die in 1937/1938 ongeveer 68 miljoen ton aardappelen opleverden. Verder is ons van een deel van het vroegere Polen, nl. Wartheland en West-Pruisen, plus Dantzig, een opbrengst van ruim 11 miljoen ton bekend (in 1937/1938 bedroeg de productie van het geheele toenmalige Polen ruim 37 miljoen ton). Voor eenige andere belangrijke aardappelproducerende gebieden, zooals bijv. Frankrijk, het voormalige Tsjecho-Slowakije, België en Nederland, ontbreken ons echter de gegevens. In het algemeen kunnen wij wel aannemen, dat in die gebieden, waar geen krijgshandelingen te land op groote schaal hebben plaats gevonden, de productie van vroegere jaren wel ongeveer is gehandhaafd. In Duitschland zelf is, ondanks den oorlogstoestand, de productie in 1940 nog toegenomen. Anders is het waarschijnlijk in die gebieden in het Westen, vooral Frankrijk en België, die in den voorzomer van 1940 den oorlog met al zijn gevolgen ondergingen. Deze beide laatste landen brachten tezamen gemiddeld per jaar in 1937 en 1938 ongeveer 20 miljoen ton aardappelen voort.

Nu beteekent juist bij een artikel als aardappelen — dat, zooals wij reeds opmerkten, grootendeels een „domestic good” is en waarvan binnen Europa slechts geringe exportoverschotten bestaan — het plotseling op groote schaal verminderen van de opbrengst in een bepaald gebied een niet gemakkelijk op te lossen probleem. De overige producenten hebben nl. naar verhouding slechts zeer geringe exportoverschotten. Om een voorbeeld te geven: neemt men een vermindering van de Fransch-Belgische aardappelproductie

²⁾ Zie: Die Intensivierung der europäischen Landwirtschaft, door Hans von der Decken in Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung. Heft 2/3 1940/41.

met 30 pCt. aan, dan ontstaat hierdoor een tekort in deze gebieden van ongeveer 6 miljoen ton aardappelen, terwijl het normale Europeesche exportoverschot slechts ongeveer 1/3 miljoen ton bedraagt. Bovendien vormt, vooral in deze tijden, het transportvraagstuk ook nog een zeer belangrijk obstakel bij het eventueel vervoeren van aardappelen naar die gebieden, waar een aanzienlijk tekort aan dit product zou bestaan.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat, nog afgezien van de ontwikkeling van het verbruik, als gevolg van den oorlogstoestand in sommige Europeesche landen ernstige moeilijkheden zijn ontstaan bij de aardappelvoorziening in den afgelopen winter en in de periode tot het afkomen van den nieuwen oogst.

Wat de voortbrenging in het komende productiejaar betreft, meenen wij, dat deze thans zeker niet minder en eerder meer zal bedragen dan in de vóóroorlogsperiode, indien ten minste de weersomstandigheden en de verzorging van den bodem met meststoffen geen abnormaal ongunstigen invloed zullen uitoefenen. Immers een verstoring van de voortbrenging door krijgshandelingen op groote schaal of directe gevolgen hiervan is thans op het Europeesche continent weinig waarschijnlijk, terwijl anderzijds dit jaar alle pogingen in het werk gesteld worden om de agrarische productie, en vooral ook die van het belangrijke voedselgewas aardappelen, te verhoogden. Hierbij kan o.a. ook gerekend worden met een nog mogelijke vermeerdering van de opbrengst per ha, die — wij wezen daar reeds op — in tal van Europeesche landen nog mogelijk is. Indien er dus van een normaal verbruik sprake zou zijn, moet de Europeesche aardappelvoorziening als geheel genomen voor de naaste toekomst zeker ruimschoots voldoende worden geacht.

2. Verbruik.

Ten aanzien van het verbruik ontbreken ons echter vrijwel alle gegevens, zoodat men met eenige aanduidingen moet volstaan. Op grond van een drietal factoren meenen wij, dat stellig met een toenemend verbruik gerekend moet worden, al is het ons geenszins mogelijk den omvang van deze toeneming aan te geven.

In de eerste plaats moet o.i. met een toenemend verbruik voor menschelijke consumptie gerekend worden (misschien is het beter hier van toenemende vraag te spreken, in verband met de in verschillende landen ingevoerde rantsoeneering voor het artikel, waardoor de aanwezige behoefte zich niet altijd in een werkelijke toeneming van het verbruik zal kunnen manifesteren). Immers wij zien, dat zoodra andere belangrijke voedingsmiddelen gerantsoeneerd worden — hetgeen momenteel voor een groot deel van Europa in min of meerdere mate het geval is — men o.m. de ontstane leemte tracht aan te vullen door een toenemende consumptie van aardappelen, indien het verbruik hiervan ten minste vrij is (hoewel ook de mogelijkheid bestaat, dat om dezelfde reden van overheidswege een grooter rantsoen dan het normale verbruik beschikbaar wordt gesteld). Voorts is het ook een bekend feit, dat het verbruik van personen in militairen dienst in het algemeen hooger ligt dan de normale consumptie van deze menschen in het gewone leven, zoodat ook uit dien hoofde met een toeneming van het aardappelverbruik voor menschelijke consumptie moet gerekend worden.

Wat het verbruik van aardappelen voor dierlijke voeding betreft, is enerzijds, in verband met een tekort aan overige, vroeger geïmporteerde voedermiddelen, met een toeneming van het verbruik te rekenen, al valt anderzijds wel eenige compenseering door het verminderen van de veestapels in de verschillende landen te verwachten.

Tenslotte kan in het kader van de oorlogseconomie, als gevolg waarvan voor verschillende grondstoffen naar vervangings- of aanvullingsproducten moet worden uitgezien,

ook een toenemende industriële verwerking van den aardappel mogelijk worden geacht.

Samenvatting.

Vatten wij in het kort samen, hoe het momenteel met de Europeesche aardappelvoorziening is gesteld, dan constateeren wij aan de hand van bovenstaande analyse:

1. In normale tijden voorziet Europa ruimschoots in de eigen behoefte aan aardappelen. Treedt echter, door een of andere oorzaak, in één of meer van de belangrijke productielanden een aanzienlijke vermindering van de voortbrenging op, dan is dit tekort moeilijk door de overige Europeesche landen aan te vullen.

2. Voor 1941 is de waarschijnlijkheid vrij groot, dat de Europeesche aardappelproductie minstens gelijk zal zijn aan de hoeveelheid, die in de jaren vóór den oorlog werd geproduceerd. Indien geen bijzondere moeilijkheden als gevolg van bodem- en weersomstandigheden of van den oorlogstoestand optreden, is zelfs een grootere productie dan de normale mogelijk te achten.

3. Op grond van de huidige omstandigheden moet echter ook met een toenemend verbruik worden gerekend, zoowel wat de vraag voor menselijke consumptie als wat de vervoeding aan het vee en de industriële verwerking betreft. Men zal er o.i. mee moeten rekenen, dat, mede gezien het transportprobleem, elk land voor de voldoening aan die vraag zal zijn aangewezen op de eigen productie, welke toestand weinig afwijkt van den normalen gang van zaken en dientengevolge dan ook zeer goed mogelijk zou zijn. Op welke wijze dan de beschikbare hoeveelheden over de verschillende gebruiksmogelijkheden verdeeld zullen worden, zal wel geheel van overheidswege geregeld worden, en wellicht, wat de menselijke consumptie betreft, in sommige landen tot rantsoeneringsmaatregelen leiden. Dat deze rantsoenering in het nieuwe campagnejaar, voor Europa als geheel genomen, een, in verhouding tot de normale consumptie, aanzienlijke beperking van het menselijk verbruik zou beteekenen, moet echter, naar wij meenen, weinig waarschijnlijk worden geacht.

J. WILLEMS.

METEOROLOGIE EN STATISTIEK.

De beteekenis van de meteorologie voor het economisch leven.

De meteorologie is een betrekkelijk jonge wetenschap. Het is echter niet alleen om haar jeugd dat men haar niet al te zeer au sérieux neemt. Het groote publiek koestert eenerzijds voor de meteorologie de wantrouwende interesse, die de massa steeds heeft voor divinatorische kunsten, terwijl het anderzijds de minachtende overtuiging is toegedaan, dat „De Bilt” het toch altijd juist bij het verkeerde eind heeft. Doch ook de aanmoediging, die de weerkunde van meer officieele zijde heeft ondervonden, is in het algemeen zeer gering geweest. De verklaring hiervoor zal wel gezocht moeten worden in de omstandigheid, dat de weerkunde als een soort luxe-wetenschap wordt beschouwd: de financieele offers, die men haar zou brengen, zouden nagenoeg niets opleveren. Eensdeels beseft men echter niet voldoende, dat een goede weersvoorspellingstechniek belangrijke economische voordeelen kan bieden (b.v. voor den landbouw, het toeristenverkeer, de scheepvaart en de luchtvaart), anderdeels staat men zeer sceptisch tegenover de mogelijkheid tot weersvoorspelling in het algemeen en beschouwt men de meteorologie reeds bij voorbaat als een verloren zaak. Natuurlijk zijn er op deze eenigszins défaitistische houding uitzonderingen. En deze uitzonderingen hebben bewezen, dat de ontwikkeling van de meteorologische wetenschap afhankelijk is van den steun, dien men haar verleent, en dat deze steun vruchten kan afwerpen voor het economisch leven. Is het gebrek aan steun een sterke rem voor de ontwikkeling van de weerkunde in het algemeen, het verlenen van steun voor

bepaalde doeleinden brengt echter ook een gevaar voor de meteorologie mede, namelijk dat haar ontwikkeling zich niet organisch voltrekt, maar dat zij gedwongen wordt zich te specialiseeren op deelgebieden, hetgeen dan weer ten koste van het geheel geschiedt.

Gevaar voor eenzijdige ontwikkeling.

Een voorbeeld: na den oorlog van 1914 heeft de opkomst van de verkeersluchtvaart speciale eischen aan de weerkunde gesteld en daardoor ook de ontwikkeling van deze wetenschap in een bepaalde richting beïnvloed. Deze speciale eischen zijn als volgt samen te vatten: wenschelijkheid eener voorspelling op zeer korten termijn (enkele uren) van weersveranderingen in een gebied van groote horizontale uitgestrektheid en aanzienlijke hoogte. Tot het snel verzamelen en doorgeven van berichten over de weertoestanden in een groote horizontale uitgestrektheid heeft de radio bijgedragen, terwijl voor de kennis der hoogere luchtlagen juist het vliegtuig nieuwe mogelijkheden opende. Zoo legde men zich dus toe op de studie van luchtmassa's, haar verplaatsingen en veranderingen in een kort tijdsbestek, op de zoogenaamde dynamische meteorologie. Zonder het groote nut en de belangrijke resultaten van dit onderdeel der meteorologie te willen ontkennen, zij toch opgemerkt, dat deze specialisatie een verwaarloozing van andere — en uit wetenschappelijk oogpunt misschien even belangrijke — studierichtingen tengevolge had. Zoo werd er bijvoorbeeld zeer weinig aandacht geschonken aan de statistische meteorologie. In een tijdperk, waarin de wiskundige statistiek een uiterst belangrijke rol ging spelen in wetenschappen als de psychologie en de economie, was het des te verwonderlijker, dat zij bij de meteorologie — een wetenschap, die juist over een omvangrijk cijfermateriaal beschikt — zoo weinig ingang vond. Dit wil niet zeggen, dat er niets door meteorologen aan statistiek werd gedaan. Het betrekkelijk weinige, dat er wél gedaan werd, is juist het onderwerp van dit artikel, waarin wij ons hoofdzakelijk tot Nederland beperken, waar hoogstens quantitatief, doch niet kwalitatief, minder is gedaan dan in de overige landen.

De weersvoorspelling op langen termijn.

Een onderdeel der meteorologie, waarop de statistische methoden een ruime toepassing konden vinden, was de weersvoorspelling op langen termijn. Hier kon niet alleen de periodenanalyse, doch ook de correlatiekenning groote diensten bewijzen. In ons land is de bestudeering van dit vraagstuk krachtig aangevat door Dr. S. W. Visser van het Meteorologisch Instituut te De Bilt, die in een „Rapport over een onderzoek naar de mogelijkheid van een weersvoorspelling op langen termijn in Nederland” (Wageningen, 1939) zijn resultaten heeft vastgelegd¹⁾. Het gaat hier om de z.g.n. seizoenvoorspellingen, namelijk aan het begin van een kwartaal een karakteristiek te geven van den neerslag en de temperatuur van dit kwartaal (dat samenvalt met het meteorologisch seizoen, b.v. de winter: de maanden December, Januari en Februari). Welke methoden kan men daarvoor gebruiken? Dr. Visser beschrijft die, welke hij gedurende twee jaren heeft toegepast.

Het opsporen van perioden.

In de eerste plaats kan men trachten perioden in de weerselementen op te sporen. De werkwijze daarvoor is vrij eenvoudig: men probeert successievelijk periodes van

¹⁾ In verband met hetgeen ik hierboven betoogde, nl. dat de meteorologie in sterke mate afhankelijk is van den materieelen steun, dien men haar van buitenaf wil verleen, zij opgemerkt, dat dit onderzoek slechts verricht is kunnen worden, doordat men er in landbouwkringen daadwerkelijke belangstelling voor had.

iedere lengte, totdat men in de gemiddelden een behoorlijke amplitude vindt. Als contrôlemiddel worden, behalve het criterium van Schuster²⁾, dat algemeen een te strenge eisch wordt gevonden, nog andere methoden gebruikt, namelijk het nagaan, of de hypothetische periode ook optreedt in onderverdelingen van het tijdvak, waaruit zij afgeleid is, en het onderzoeken, of zij voorkomt in reeksen van naburige stations of landen. Zoo werd voor den gemiddelden neerslag in Nederland een periode van 27 maanden gevonden.

Visser vindt deze periode op de meeste plaatsen terug in een gebied dat zich uitstrekt over den noordelijken Atlantischen Oceaan en zijn kustgebieden. Ook in de reeksen van de gemiddelde luchttemperatuur in Nederland heeft men periodiciteiten gevonden, o.a. een van 5½ jaar.

Een andere methode, ontwikkeld door Dr. H. J. de Boer, voor het opsporen van perioden, wordt hier nog besproken: de zoogenaamde methode der teekencoëfficiënten. Hierbij wordt achtereenvolgens de correlatie onderzocht tusschen eenerzijds de oorspronkelijke reeks n , en anderzijds de reeksen $n-1$, $n-2$. . . $n-k$, enz. Daar volledige correlatieberekeningen den arbeid in eerste instantie te omvangrijk zouden maken, stelt men zich tevreden met een ruwe benadering door niet met de numerieke afwijkingen te werken, doch slechts met het teken der afwijkingen (—, + en eventueel 0). De aldus gevonden correlatie-coëfficiënten noemt men teekencoëfficiënten. Door nu de verschillende waarden van k als abscissen en de bijbehorende teekencoëfficiënten als ordinaten uit te zetten, krijgt men in het algemeen een oscillerende lijn, een soort periodogram. Op deze wijze vond De Boer een periode van 3½ jaar in den neerslag in Nederland.

In de practijk der weersvoorspellingen heeft men echter nog niet veel nut van de gevonden perioden gehad, daar zij meestal toch te onzeker zijn om hen zonder meer in de toekomst te extrapoleren. Dikwijls verdwijnen zij plotseling, veelal treden er ook onverklaarbare faseverschuivingen op. De meeste diensten hebben zij nog kunnen bewijzen in combinatie met andere voorspellingsmethoden, hoewel toch ook hier niet volkomen vaststaat of men zonder hen niet dezelfde resultaten zou hebben verkregen.

Toepassing van de correlatie-rekening.

Een methode voor weersvoorspelling op langen termijn, die meer succes belooft, is die, welke steunt op de correlatierekening. Men heeft namelijk correlaties kunnen vaststellen tusschen weers-elementen in een bepaald gebied op een bepaald tijdstip en die in een ander gebied op een ander tijdstip. Zoo heeft b.v. de Duitse meteoroloog Grossmayr een correlatie van 0,75 gevonden tusschen luchtdruk, temperatuur en neerslag gedurende den zomer in zekere tropische gebieden eenerzijds en de temperatuur van den daaropvolgenden winter in het binnenland van Canada anderzijds. Sir G. Walker heeft een correlatie van 0,72 kunnen vaststellen tusschen de Nijlvloeden en de gemiddelde zomertemperatuur (December—Februari) op de Samoa-eilanden (Oceanië), enz.

In zijn onderzoekingen om tot een methode van weersvoorspelling op langen termijn te komen, heeft Visser verschillende soortgelijke correlaties trachten te vinden tusschen temperatuur en neerslag in Nederland en weers-elementen in voorafgaande tijdvakken in andere streken. Zoo noemt hij in zijn rapport een 17-tal (natuurlijk min of meer hypothetische) betrekkingen, waarvan hij den correlatie-coëfficiënt berekend heeft. Enkele hiervan werden reeds door zijn voorganger Ir. C. W. Reitsma en één reeds

in 1917 door P. H. Gallé bestudeerd. Over het geheel zijn de coëfficiënten vrij laag. Zij hebben in het algemeen een absolute waarde van ca. 0,20 à 0,40, soms 0,50 en een enkelen keer zijn zij hooger dan 0,60. De meeste gecorreleerde reeksen bestaan uit ongeveer 40 waarnemingen, sommige zijn korter (18 waarnemingen). Om een indruk te geven van de verschijnselen, die met de temperatuur of den neerslag in Nederland in verband gebracht worden, wil ik hier enkele noemen: neerslag te Paramaribo, drukverschil Azoren-IJsland, temperatuur te Jan Mayen, drukverschil Berlijn—Helsinki, Oostcomponent van de windsnelheid op 3000 meter (Nederland). Ook wordt hetzelfde weers-element in Nederland van resp. 2½, 3½ en 5½ jaar tevoren gebruikt, waardoor dus de hierboven reeds genoemde perioden in dit onderzoek verwerkt worden. Uit een 15-tal betrekkingen worden er steeds 5 à 6 gekozen voor een regressievergelijking, die de verwachte afwijking van het langjarig gemiddelde in neerslag of temperatuur voor een bepaald seizoen moet aangeven. In het geheel berekende Visser 18 regressievergelijkingen, waarvan 9 seizoensverwachtingen voor den neerslag en 9 voor de temperatuur. Hierbij kwam hij tot totale correlatie-coëfficiënten van ca. 0,80. De hiervoor gebruikte reeksen waren evenwel meestal niet zeer lang (17 à 18 gegevens). Wat de resultaten betreft, 11 van de 18 maal waren de waargenomen afwijkingen van hetzelfde teken als de verwachte. Eveneens 11 van de 18 maal was het verschil tusschen waarneming en verwachting kleiner dan de middelbare fout van de berekening.

Een dergelijk resultaat kan men niet ongunstig noemen. Weliswaar is de onzekerheidsmarge nog zeer groot, doch dit neemt niet weg dat de methode op zichzelf bruikbaar blijkt te zijn. Men kan niet anders dan respect hebben voor het enorme rekenwerk dat Dr. Visser heeft moeten verrichten; want al is hier nog geen onfeilbare methode voor weersvoorspelling op langen termijn opgesteld, het terrein er voor is toch ontgonnen. In de eerste plaats zal men er echter naar moeten streven hogere totale correlatie-coëfficiënten te verkrijgen.

Slotopmerkingen.

Indien de meteorologische wetenschap eens meer gelegenheid zou krijgen zich theoretisch te verdiepen, zouden de methoden der wiskundige statistiek haar groote diensten kunnen bewijzen. Om een concreet voorbeeld te noemen: men zou regressievergelijkingen kunnen berekenen voor het verband tusschen de weersgesteldheid te Maastricht en te De Bilt op hetzelfde tijdstip. Zij zouden waarschijnlijk geen enkel practisch nut hebben, maar misschien wel iets kunnen bijdragen tot vermeerdering van het theoretisch inzicht. Op het gebied der frequentieverdelingen is in de weerkunde nog zoo goed als niets onderzocht. Alleen heeft men frequentietabellen samengesteld ten behoeve van de zee- en luchtvaart, de riolering en de justitie. Men weet wel, dat de frequentiecurven van meteorologische elementen scheef zijn, doch veel meer ook niet. Men berekent voornamelijk gemiddelden: daggemiddelden, maandgemiddelden en jaargemiddelden. En dan blijft er weinig tijd over voor meer theoretische vraagstukken. Vandaar dat de meteorologie, die een stimulans had kunnen zijn voor de ontwikkeling van de wiskundige statistiek (immers haar problemen zijn veelsoortig³⁾ en veelzijdig), dit instrument nu pas nog wat onwennig begint te hanteeren. Gelukkig heeft de groote Quételet dit niet beleefd!

V. VARANGOT.

¹⁾ B.v.: In de theorie der frequentiecurven volgens Pearson bestond de mogelijkheid eener U-vormige curve. Het eenige reële voorbeeld, dat men daarvan kon geven, was in de meteorologie te vinden, nl. bij gegevens over bewolking.

²⁾ Volgens dit criterium is een stakeistisch gevonden amplitude eerst dan reëel, wanneer zij minstens viermaal zoo groot is als de amplitude, die op grond van louter toevallige schommelingen zal worden gevonden.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Bouwmaterialen. Intrekking van de verleende ont-heffing inzake het verbod tot het verhandelen en verbruiken van bouwmaterialen met betrekking tot cement. (E.V. 23/5/41, pag. 738; Stct. No. 93).

Chemische producten. Nadere regeling voor een aantal chemische producten met betrekking tot de Chemische Productenbeschikking 1941 No. 1. (E.V. 23/5/41, pag. 739/40; Stct. No. 94).

Economische rechtspraak. Ter zake van de opsporing en vervolging van delicten, waartegen in een aantal met name genoemde voorschriften (in de Landbouw-Crisiswet 1933, de Distributiewet 1939, de Prijsopdrivings- en Hamsterwet 1939, het Prijsbeheerschingsbesluit, het Voedselvoorzieningsbesluit en het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941) met straf is bedreigd, en waarbij de overtreding tot de competentie van den economischen rechter behoort, gelden sinds 15 Mei 1941 bijzondere bepalingen op het gebied van de strafvordering. (E.V. 23/5/41, pag. 743; V.B. No. 20).

Kurk. Ingevolge een wijziging van de Houtbeschikking 1939 No. 1 is thans ook kurk van alle soorten aan de bepalingen van deze beschikking onderworpen. (E.V. 23/5/41, pag. 738; Stct. No. 94).

Mijnhout. Beperking van den handel in en het bewerken van inlandsch mijnhout. (E.V. 23/5/41, pag. 738; Stct. No. 97).

Rijksdienst voor het Nationale Plan. Instelling van een Rijksdienst voor het Nationale Plan ten behoeve van de ruimtelijke ordening der nationale belangen, het toezicht op de ruimtelijke ordening van de streek- en gemeentelijke belangen, alsmede ten behoeve van het onderzoek, dat als basis voor deze ordening zal dienen. Het onderhavige besluit bevat voorts bepalingen omtrent de voor de openbare lichamen geldende verplichtingen terzake van voorgenomen grondaankopen en werken. Bij het in werking treden van dit besluit, op 17 Mei jl., zijn tegelijkertijd de artikelen 45 t.e.m. 50 der Woningwet (inzake gemeentelijke samenwerking bij het vaststellen van streekplannen) vervallen. (E.V. 23/5/41, pag. 737; V.B. No. 21).

Steenhouwersbedrijf. Instelling van een bedrijfsraad voor het steenhouwersbedrijf. (E.V. 23/5/41, pag. 738; Stct. No. 93).

IJzer en staal. Nadere regeling van de beperking van het maandelijksch verbruik van schroot en ruw ijzer in ijzergieterijen en staalfabrieken. (E.V. 23/5/41, pag. 738; Stct. No. 96).

Zetelverplaatsing Naamloze Vennoofschnppen. De zetelverplaatsingen van een aantal met name genoemde N.V.'s en andere rechtspersonen, welke hebben plaatgevonden op grond van de Wet van 26 April 1940 inzake zetelverplaatsing van N.V.'s e.d., zijn nietig verklaard. (E.V. 23/5/41, pag. 737; Stct. No. 93).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Boomkwekerij. Aanwijzing door de Nederlandsche Sierteeltcentrale van de soorten en variëteiten van boomkwekerijproducten, bestemd voor het telen van boschplanten. (E.V. 23/5/41, pag. 741; Stct. No. 96).

Bosch- en Jachtwezen. Instelling van de functie van Gemachtigde voor het Boschwezen, de houtvoorziening en de jacht, bij wien de algemeene leiding berust inzake al hetgeen deze onderwerpen betreft. (E.V. 23/5/41, pag. 741; V.B. No. 21).

Gras en klaver. Het kunstmatig drogen en het malen van gras en klaver is slechts toegestaan; indien hiertoe vergunning is verleend. (E.V. 23/5/41, pag. 741).

Uitvoering Voedselvoorzieningsbesluit. Vaststelling van nadere regelen betreffende de inning van kosten, voortvloeiende uit de inbezitneming van goederen ten aanzien waarvan niet voldaan is aan de inleveringsverplichting (E.V. 23/5/41, pag. 741; Stct. No. 94).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Omzetbelasting. Resoluties met betrekking tot de heffing van de omzetbelasting inzake stookolie en verzekering. (E.V. 16/5/41, pag. 711).

Rijkscredietkasmunten. De rijkscredietkasmunten van 10 en 5 Reichspfennig verliezen na 15 Mei 1941 haar hoedanigheid van wettig betaalmiddel in het bezette Nederlandsche gebied. (E.V. 16/5/41, pag. 711; V.B. No. 19).

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN MEI 1941.

Industriele ondernemingen	4.143.000.—
zijnde:	
Nederland	
Aandelen:	
N.V. Automatic Screw Works	
(1.050.000 gew. aand.) à	
120 pCt. f	1.260.000.—
N.V. Kon. Nederl. Papierfabriek	
f 825.000 aand.)	
à 100 pCt. f	825.000.—
N.V. Werkspoor	
f 1.470.000	
aand.) serie A à 140 pCt. f	2.058.000.—

*) Uitsluitend voor aandeelhouders, resp. in de verhouding 1:3, 1:1 en 1:3.

Emissies in 1941.

(In Gulden)

	Obligatiën	Aandelen	Totaal	Conversie:
Jan.	500.000.000.—	—	500.000.000.—	—
Febr.	100.000.—	2.057.850.—	2.157.850.—	—
Mrt.	—	5.897.000.—	5.897.000.—	—
April.	—	4.135.250.—	4.135.250.—	—
Mei.	—	4.143.000.—	4.143.000.—	—
	500.100.000.—	16.233.100.—	516.333.100.—	—

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wiss. 3 28 Aug. '39	Lissabon	4 11 Aug. '37
Bel. Bi. Eff. 3½ 28 Aug. '39	Londen	2 26 Oct. '39
Bk. (Vrsch. in RC 3½ 28 Aug. '39	Madrid	4 28 Nov. '38
Athene	N.-York F.R.B.	1 27 Aug. '37
Batavia	Oslo	4½ 21 Sept. '39
Belgrado	Parijs	1½ 17 Mrt. '41
Berlijn	Praag	3 1 Jan. '36
Boekarest	Pretoria	3½ 15 Mei '33
Brussel	Rome	4½ 18 Mei '36
Boedapest	Stockholm	3½ 17 Mei '40
Calcutta	Tokio	3-46 11 Mrt. '38
Helsingfors	Warschau	4½ 18 Dec. '37
Kopenhagen	Zwits. Nat. Bk.	1½ 25 Nov. '36

*) 3% voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

ZILVERPRIJS

	Londen *)	N. York *)	A'dam *)	Londen*)
27 Mei 1941.	—	34¾ 27 Mei 1941.	2125	168/—
28 " 1941.	—	34¾ 28 " 1941.	2125	168/—
29 " 1941.	237/16	34¾ 29 " 1941.	2125	168/—
30 " 1941.	237/16	34¾ 30 " 1941.	2125	168/—
31 " 1941.	237/16	— 31 " 1941.	2125	168/—
2 Juni 1941.	—	— 2 Juni 1941.	—	—
3 Juni 1940.	—	35¼ 3 Juni 1940.	—	168/—
23 Aug. 1939.	181/16	37¼ 23 Aug. 1939.	2140	148/6¼

*) In pence p. oz. stand. *) Foreign silver in c. p. oz. fine.
*) In gulden per kg 1000/1000. *) In sh. p. oz. fine.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCHE CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)

Belga's	30.14	7 Aug. '40	Turksche	—	—
Zw. Francs	43.56	11 Oct. '40	Ponden	1.45	29 Dec. '39
Fr. Francs	3.77	6 Mrt. '41	Lewa (Bulgarije)	2.30	25 Nov. '40
Lires	9.87	3 Sept. '40	Pengoe (Hongarije)	—	—
Deense Kr.	36.37	17 Febr. '41	(oude schuld)	36.52	20 Dec. '40
Noorsche Kr.	42.82	21 Dec. '40	Pengoe	—	—
Zweedsche Kr.	44.85	13 Aug. '40	(nwe. schuld)	45.89	20 Dec. '40
Tjechische Kr.	—	—	Zloty (Polen)	—	—
(oude schuld)	6.42	16 Aug. '40	(oude schuld)	35.00	28 Jan. '41
Dinar (Joego-Slavie)	—	—	(nwe. schuld)	37.68	11 Febr. '41
(oude schuld)	3.43	16 Aug. '40	Lei	—	—
Dinar	—	—		1.28	24 April '41
(nwe. schuld)	4.23	16 Aug. '40			

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK.

Table with columns for cities (N.-York, Brussel, Zürich, Stockh., Helsinki) and dates (27 Mei 1941, etc.).

Table titled 'KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable)' with columns for London, Parijs, Berlijn, Amsterdam and dates.

Table titled 'KOERSEN TE LONDEN.' with columns for various cities (New York, Parijs, Stockholm, etc.) and exchange rates.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table showing 'Vorderingen' and 'Verplichtingen' with columns for dates (15 Mei 1941, 23 Mei 1941).

Table showing 'Verplichtingen' with detailed descriptions of debts and amounts.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 3 Juni 1941.

Table titled 'Activa' showing assets like 'Binnenl. Wissels', 'Papier op het Buitenland', etc.

Table titled 'Passiva' showing liabilities like 'Kapitaal', 'Reservefondsen', etc.

Text describing 'Beschikbaar metaalsaldo' and 'Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop'.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table showing key figures in thousands of guilders for various categories like 'Gouden munt', 'Circulatie', etc.

Footnote: 'Per 1 April 1940 herwaardering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pct.'

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.

Table showing statistics for the National Bank of Belgium and the Issuance Bank in Brussels.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Table showing statistics for the Reichsbank, including gold and exchange rates.